

รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

โครงการการพัฒนากระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนและท้องถิ่น

Process of Technology transfer development on participation of
community

แผนงานวิจัย : การจัดการองค์ความรู้และบูรณาการงานวิจัยบนพื้นที่สูง

โดย

จุไรรัตน์ ฝอยถาวรและคณะ

โดย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557

รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

โครงการการพัฒนากระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนและท้องถิ่น

Process of Technology transfer development on participation of
community

แผนงานวิจัย : การจัดการองค์ความรู้และบูรณาการงานวิจัยบนพื้นที่สูง

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. นางสาวจุไรรัตน์	ฝอยถาวร	สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
2. นางสาวดารากร	อัศหาดศรี	สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
3. นางสาวจรรยาพร	สมแก้ว	สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
4. นางสาวชฎาพร	อุปนันท์	สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
5. นางสาวสุวิมล	ศรีกันยา	สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
6. นางสาวกาญจนา	อนันตะ	สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

กันยายน 2557

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ที่ให้ทุนสนับสนุนการดำเนินงานโครงการการพัฒนากระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่น ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 นี้ และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลวาวี โหล่งขอด ป่าแป๋ ผาแตก และปิงหลวง ที่ได้สนับสนุนงบประมาณในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารเพื่อเพิ่มผลผลิตพืช โรงอบใบยาเด่นชัย จ.แพร่ สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และน่าน ที่ได้ให้การอนุเคราะห์ก้านยาสูบ และเมล็ดปอเทือง

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่เจ้าหน้าที่ขยายผลโครงการหลวง ตลอดจนคนงานทั้ง 14 แห่งที่เป็นพื้นที่ดำเนินงานของโครงการวิจัยฯ ในการประสานงานชุมชน และมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัยให้สำเร็จลุล่วงด้วยดีตลอด

สุดท้ายขอขอบพระคุณชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน เกษตรกร และหน่วยงานในพื้นที่ที่ให้ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ทำให้การดำเนินงานของโครงการสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

คณะวิจัย
กันยายน 2557

คณะผู้วิจัย

1. หัวหน้าโครงการ

นางสาวจุไรรัตน์ ฝอยถาวร
สำนักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์ : 0-5332-8496-8 ต่อ 3403
โทรสาร : 0-5332-8494
E-mail : Jurairatf@hrdi.or.th, ju_soil@hotmail.com

2. ผู้ร่วมโครงการ

นางสาวดารากร อัคราศรี
สำนักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์ : 0-5332-8496-8 ต่อ 3403
โทรสาร : 0-5332-8494
E-mail : Darakorna@hrdi.or.th

นางสาวจรรยาพร สมแก้ว
สำนักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์ : 0-5332-8496-8 ต่อ 3403
E-mail : jarouiporns@hrdi.or.th

นางสาวกาญจน์ชนัน อนันตะ
สำนักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์ : 0-5332-8496-8 ต่อ 3403
โทรสาร : 0-5332-8494
E-mail : kanjunut27@gmail.com

นางสาวชฎาพร อุปนันท์
สำนักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์ : 0-5332-8496-8 ต่อ 3403
โทรสาร : 0-5332-8494
E-mail : happynews.2531@hotmail.com

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

บทนำ

การนำองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยไปขยายผลสู่การใช้ประโยชน์ของเกษตรกรในวงกว้างเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนบนฐานความรู้ การถ่ายทอดองค์ความรู้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทั้งชุมชนซึ่งเป็นผู้ใช้ประโยชน์และองค์กรท้องถิ่นซึ่งมีหน้าที่พัฒนาความอยู่ดีมีสุขของชุมชน ผู้ถ่ายทอดจำเป็นต้องทราบปัจจัยความสำเร็จและข้อจำกัดที่สำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมือดังกล่าวเพื่อนำไปพัฒนาเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้สู่การใช้ประโยชน์โดยมีชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นมีส่วนร่วม จึงจำเป็นต้องมีโครงการนำร่องเพื่อศึกษากระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัย ชุมชน และหน่วยงานในท้องถิ่นเพื่อให้ทราบ นอกจากนี้กระบวนการถ่ายทอดความรู้จะแตกต่างกันตามสภาพภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่

ผลงานวิจัยเรื่องการจัดการธาตุอาหารพืชของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงตั้งแต่ พ.ศ. 2555 - 2552 สามารถเพิ่มผลผลิตพืชได้ 9 - 451% ในพืช ชนิด ได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวนา ข้าวโพด ถั่ว 9 158 เหลือง ถั่วแดง ถั่วดำ กะหล่ำปลี หอมญี่ปุ่น และลิ้นจี่ ในแปลงทดสอบของเกษตรกร ราย ในพื้นที่ขยายผลฯ 2 แห่ง ทำให้รายได้หลังหักต้นทุนเพิ่มขึ้น 437 - 14,171 บาทไร่ การทดสอบโดย/ใช้สูตรปุ๋ยที่แตกต่างกันตามชนิดของธาตุอาหารที่ไม่เพียงพอในพืชแต่ละชนิดในแต่ละพื้นที่ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2551-2555 ทำให้ได้สูตรปุ๋ยที่เหมาะสมในการเพิ่มผลผลิตพืช 11 สูตรในพืช 46 ชนิด ได้จัดตั้งงานสรุปผลการทดสอบในแปลงเกษตรกรส่งผลให้เกษตรกร 444 ราย ในพื้นที่ขยายผลฯ 19 แห่ง เกษตรกรตัดสินใจลงทุนซื้อปุ๋ยตามคำแนะนำ ในพืช 9 ชนิด รวมมูลค่าปุ๋ย 547,086 บาท เป็นงบประมาณจากเกษตรกร 58 % ในปีงบประมาณ พ 2555 .ศ.และ ในปีงบประมาณ พ 2556 .ศ. องค์การบริหารส่วนตำบลได้สนับสนุนงบประมาณ 481,886 บาท เพื่อเพิ่มผลผลิตพืช 3 ชนิด ในพื้นที่ขยายผลฯ แห่ง 13

การดำเนินงานของนักวิจัยเพื่อขยายผลสำเร็จสู่ชุมชนเบื้องต้นได้รับความร่วมมือจากชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นระดับหนึ่ง แต่นักวิจัยยังคงเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินงานเรื่องการถ่ายทอดองค์ความรู้และการเข้าถึงแหล่งทุน จึงควรมีการศึกษาต่อเนื่องเพื่อให้ทราบกลไกของการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการสร้างความร่วมมือของชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อรองรับข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคลและงบประมาณของประเทศ ขณะที่พื้นที่ที่ต้องการได้รับการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนอยู่ห่างไกลและมีจำนวนมาก โดยจัดทำโครงการนำร่องเพื่อศึกษาและพัฒนากระบวนการถ่ายทอดความรู้

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาและรวบรวมปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จ)Best Practice ในการถ่ายทอด (องค์ความรู้จากผลงานวิจัย
2. ศึกษาและพัฒนากระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรท้องถิ่น

3. ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการสร้างความร่วมมือของชุมชนและองค์กรท้องถิ่นเพื่อนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ขอบเขตการดำเนินงาน

1. การกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการถ่ายทอดเทคโนโลยีในแต่ละพื้นที่
2. การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อการใช้ประโยชน์
3. การสังเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนในแต่ละพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง

การตรวจเอกสาร

การพัฒนาความรู้มีส่วนร่วม โดยการสร้างกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรในชุมชนท้องถิ่นกับนักวิชาการจากภายนอก ซึ่งมีกระบวนการทำงานเริ่มจากวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วม มีความเข้าใจตรงกันถึงปัญหาที่จะร่วมกันแก้ไข ทำการทดลองเพื่อทดสอบเทคนิคทางเลือกต่าง ๆ ประเมินผลและสื่อสารผลการพัฒนาเทคโนโลยีให้เกษตรกรอื่นได้รับรู้ (ฉายแสง, 2542 และ วิฑูรย์, 2544)

การถ่ายทอดเทคโนโลยี หมายถึงกระบวนการที่นำเอาเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น (หรือพัฒนาขึ้น) ในสถานที่หนึ่งเพื่อวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งไปใช้ในที่อื่นเพื่อวัตถุประสงค์เดียวกันหรือเพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้การถ่ายทอดเทคโนโลยีจะต้องครอบคลุมประเด็นซึ่งประกอบด้วย (1) Know-how หมายถึง องค์ความรู้หรือประสบการณ์ต่างๆ (2) Show-how หมายถึง การฝึกทักษะ คำแนะนำต่างๆ ที่ช่วยในการใช้องค์ความรู้ได้อย่างชำนาญหรืออย่างมีประสิทธิภาพ (3) Utilization หมายถึง การนำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต พัฒนาผลิตภัณฑ์ ปรับปรุงวิธีการผลิต พัฒนาบรรจุภัณฑ์ และปรับปรุงขั้นตอน/วิธีการขนส่ง เป็นต้น ลักษณะของการถ่ายทอดเทคโนโลยีสามารถจัดแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ (1) การจัดซื้อผ่านเครื่องจักร หรือสินค้าขั้นกลาง (Intermediate goods) ที่นำมาใช้ในกระบวนการผลิต (2) ผู้เชี่ยวชาญ (Expert) ซึ่งพบเห็นได้บ่อย และเป็นที่ยอมรับเนื่องจากการได้รับการถ่ายทอดจากผู้เชี่ยวชาญโดยตรง จะช่วยให้การถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (3) การถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปของการส่งผ่านความรู้ทางเทคนิค หรือโนว์ฮาว หรือข้อมูลต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็นความรู้ที่ได้รับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (Patent and Licensing) หรือไม่ก็ได้ (Joint Research or Training) โดยในกระบวนการนี้อาจไม่เกี่ยวข้องกับเครื่องจักร หรือสินค้าขั้นกลาง หรืออาจไม่จำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญก็ได้ โดยผู้รับการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวอาจนำความรู้นั้นไปปรับใช้หรือพัฒนาต่อไป (กัลยา, 2552)

การขยายผลความสำเร็จ

1. การขยายผลไปยังเกษตรกรรายอื่นในหมู่บ้าน การทดสอบสาธิตในเกษตรกรในกลุ่มนาร่อง อาจมีเกษตรกรอีกหลายคนที่ได้เห็นผลสำเร็จและต้องการที่จะเริ่มทดสอบเทคโนโลยีนี้ด้วยตนเองบ้าง วิธีการที่จะช่วยให้สามารถเข้าถึงเกษตรกรรายอื่นๆ ได้อย่างทั้งถึงสามารถทำได้ดังนี้

1) ร่วมงานกับเกษตรกรตัวอย่าง ในหมู่บ้าน (เกษตรกรต้นแบบ) เกษตรกรในกลุ่มนำร่องที่ได้ร่วมทดสอบกับเจ้าหน้าที่ได้เรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ทำให้มีความมั่นใจในเทคโนโลยี และจะภูมิใจในผลที่ได้รับ รวมทั้งอยากถ่ายทอดความรู้เหล่านี้แก่เกษตรกรรายอื่นๆ ในหมู่บ้าน ซึ่งเกษตรกรเหล่านี้สามารถช่วยให้เจ้าหน้าที่เข้าถึงเกษตรกรรายอื่นๆ ได้มากขึ้น

2) จัดตั้งกลุ่มเกษตรกร ควรจะกระตุ้นให้เกษตรกรในกลุ่มนำร่องขยายผลเข้าไปใน “กลุ่มผู้สนใจ” ให้มีจำนวนเกษตรกรเพิ่มมากขึ้น เพื่อที่เกษตรกรรายใหม่จะได้เรียนรู้จากเกษตรกรที่มีประสบการณ์มากกว่า

3) จัดวันเยี่ยมชมแปลงของเกษตรกร (File day) ควรจะมีการจัดวันเยี่ยมชมแปลงเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรได้มีโอกาสเห็นเทคโนโลยีต่างๆ และได้มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งข้อดี และข้อเสีย ของทางเลือกต่างๆ

4) สนับสนุนให้มีการขยายจำนวนเพิ่มพื้นที่ปลูกมากขึ้น ควรเตรียมเทคโนโลยีต่างๆ ให้พร้อมเพื่อใช้สนับสนุนเกษตรกรรายใหม่ ควรมีให้เลือกครบทุกอย่าง เพราะไม่เช่นนั้นแล้วก็จะเป็นการจำกัดให้เกษตรกรเลือกใช้เฉพาะสิ่งที่มีให้เท่านั้น

2. การนำเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาโดยเกษตรกรในหมู่บ้านหนึ่ง ไปถ่ายทอด ให้อีกหมู่บ้านหนึ่งเลยนั้น เป็นเรื่องที่ทำให้สำเร็จยาก ส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรจากหมู่บ้านใหม่ จะต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ คล้ายๆกับเกษตรกรในหมู่บ้านต้นแบบ ข้อดีก็คือ มีพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จอยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียง และยังมีผู้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเทคโนโลยีนั้นด้วยตัวเอง ซึ่งบุคคลเหล่านี้สามารถช่วยในการขยายผลไปยังหมู่บ้านอื่นได้ การขยายผลความสำเร็จไปยังพื้นที่อื่นๆ มีวิธีการดังนี้

1) จัดตั้งกลุ่มนำร่องในหมู่บ้านใหม่

2) กระตุ้นให้เกษตรกรหัวก้าวหน้ามาช่วยในการส่งเสริม โดยใช้ “เกษตรกรผู้มีประสบการณ์” จากหมู่บ้านต้นแบบ โดยจัดให้กลุ่มนำร่องจากหมู่บ้านใหม่มาเยี่ยมชมกิจการของ “เกษตรกรผู้มีประสบการณ์” เพื่อพูดคุยถามถึงข้อดี ข้อด้อย ของเทคโนโลยีใหม่ หรืออาจจะนำเกษตรกรผู้มีประสบการณ์นี้ไปช่วยเกษตรกรในหมู่บ้านใหม่เริ่มทดสอบเทคโนโลยีทางเลือก

3) พัฒนาสื่อในการเผยแพร่ เช่น โปสเตอร์ แผ่นปลิว หนังสือคู่มือ ซึ่งให้ข้อมูลทางด้านเทคนิค และประสบการณ์ของเกษตรกรจากหมู่บ้านต้นแบบ โดยคำนึงถึงว่าใครเป็นผู้รับสื่อ และต้องการใช้ข้อมูลแบบใด เกษตรกรรายใหม่ อาจต้องการข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยีทางเลือกในแต่ละแบบเพียงเล็กน้อย ในขณะที่เกษตรกรผู้มีประสบการณ์แล้ว ต้องการข้อมูลที่มีรายละเอียดมากกว่า ในหมู่บ้านที่อ่านหนังสือไม่ออก ต้องผลิตสื่อเฉพาะเพื่อให้เข้าถึงเรื่องเหล่านี้ได้

4) ทำงานร่วมกับบุคคล หรือองค์กรอื่น ๆ ในพื้นที่ที่สนใจเทคโนโลยีนั้นๆ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้ค้า กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์

วิธีการวิจัย

1. วิธีการวิจัย

- 1) กำหนดพื้นที่ถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารพืช
- 2) จัดดูงานผลสำเร็จของการทดสอบสาธิตการเพิ่มผลผลิตพืชโดยการจัดการธาตุอาหารในแปลงเกษตรกร
- 3) จัดเวทีชุมชนเพื่อสำรวจความต้องการเพิ่มผลผลิตโดยการจัดการธาตุอาหารพืชตามคำแนะนำ
- 4)หารือกับหน่วยงานในท้องถิ่นเพื่อจัดหางบประมาณ เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารพืช
- 5) ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นจัดทำแผนการนำเทคโนโลยีไปใช้ประโยชน์ในชุมชน
- 6) ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่น ฝึกอบรมเกษตรกร เรื่องการเพิ่มผลผลิตพืชโดยการจัดการธาตุอาหาร
- 7) ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นจัดหาและเตรียมปุ๋ยผสมตามสูตรปุ๋ยที่ได้จากงานวิจัย
- 8) ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นติดตามให้คำแนะนำวิธีการจัดการธาตุอาหารพืช ในแปลงเกษตรกร
- 9) สัมภาษณ์เกษตรกรเรื่องผลผลิต และความพึงพอใจ
- 10) พัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน วิทยาสักชุมชนในการผลิตปุ๋ยที่ได้จากงานวิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตพืชไร่

2. สถานที่ดำเนินการ

ดำเนินการในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงจำนวน 14 แห่ง ได้แก่

1) โครงการขยายผลโครงการหลวงวาวี	อ.แม่สรวย	จ.เชียงราย
2) โครงการขยายผลโครงการหลวงห้วยฮ่องขุด	อ.พร้าว	จ.เชียงใหม่
3) โครงการขยายผลโครงการหลวงป่าแป๋	อ.แม่แตง	จ.เชียงใหม่
4) โครงการขยายผลโครงการหลวงผาแดง	อ.แม่แตง	จ.เชียงใหม่
5) โครงการขยายผลโครงการหลวงแม่ะล่อ	อ.แม่แจ่ม	จ.เชียงใหม่
6) โครงการขยายผลโครงการหลวงปางหินฝน	อ.แม่แจ่ม	จ.เชียงใหม่
7) โครงการขยายผลโครงการหลวงสบโขง	อ.อมก๋อย	จ.เชียงใหม่
8) โครงการขยายผลโครงการหลวงบ่อเกลือ	อ.บ่อเกลือ	จ.น่าน
9) โครงการขยายผลโครงการหลวงน้ำแบ่ง	อ.ท่าวังผา	จ.น่าน
10) โครงการขยายผลโครงการหลวงน้ำเค็ม	อ.นาหมื่น	จ.น่าน
11) โครงการขยายผลโครงการหลวงถ้ำเวียงแก้ว	อ.สองแคว	จ.น่าน
12) โครงการขยายผลโครงการหลวงสบเมย	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน
13) โครงการขยายผลโครงการหลวงแม่สามแลบ	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน
14) โครงการขยายผลโครงการหลวงห้วยเขย่ง	อ.ทองผาภูมิ	จ.กาญจนบุรี

ผลการวิจัย

ได้ดำเนินการขยายผลความสำเร็จด้านการจัดการธาตุอาหารเพื่อเพิ่มผลผลิตพืช โดยดำเนินงานร่วมกับชุมชน ซึ่งได้กำหนดพื้นที่ดำเนินการ 14 พื้นที่ ได้แก่ โครงการขยายผลโครงการหลวงวาวี ป่าแป๊ะ ผาแตก โหล่งขอด แม่ะล่อ ปางหินผ่น สบโขง ถ้ำเวียงแก บ่อเกลือ น้ำแบ่ง น้ำเค็ม ห้วยเขย่ง สบเมย และแม่สามแลบ โดยเน้นในพืช 3 ชนิด คือข้าวไร่ ข้าวนา และข้าวโพด ซึ่งเป็นพืชหลักของพื้นที่ ได้จัดดูงานแปลงทดสอบสาธิตจำนวน 13 ครั้ง ทารือกับชุมชน หน่วยงานท้องถิ่นเพื่อหาแนวทางในการขยายผลฯ และจากการจัดดูงานและสรุปการทดสอบให้แก่ชุมชนได้รับทราบ ส่งผลให้มีเกษตรกรยอมรับเทคโนโลยี จำนวน 403 ราย พื้นที่ 2,349 ไร่ ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 13 แห่ง โดยงบประมาณในการจัดหาวัสดุเกษตรกรรมแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ เกษตรกร/กลุ่มเกษตรกร หน่วยงานท้องถิ่น (วาวี โหล่งขอด ป่าแป๊ะ ผาแตก และน้ำเค็ม) และสถาบันฯ ร่วมกับชุมชนอบรมการจัดการธาตุอาหารเพื่อเพิ่มผลผลิตพืช และสาธิตการผสมปุ๋ยให้แก่เกษตรกรที่สนใจ 17 ครั้ง เกษตรกรเข้าร่วมกิจกรรม 334 ราย นำเกษตรกรจำนวน 41 ราย เข้าศึกษาดูงานการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ณ วิสาหกิจชุมชนหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา เพื่อสร้างแรงจูงใจในการร่วมกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยไว้ใช้เองในชุมชน นอกจากนี้ยังได้ผลิตสื่อเผยแพร่การจัดการธาตุอาหารพืช 2 ชนิด ได้แก่ VCD และโปสเตอร์การจัดการธาตุอาหารพืชเป็นรายพื้นที่

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

สรุปแนวทางการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารพืชได้ 3 แนวทาง ได้แก่

1. การถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยโครงการขยายผลโครงการหลวง คือ เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อจัดหาและจัดซื้อปัจจัยการผลิตของเทคโนโลยีตามคำแนะนำ โดยใช้งบประมาณหรือเงินทุนของตนเอง มีผู้นำชุมชนหรือผู้นำของกลุ่มเป็นผู้รวบรวม บริหารจัดการเทคโนโลยีภายในกลุ่มด้วยตนเอง มีนักวิชาการ นักวิจัยและเจ้าหน้าที่โครงการขยายผลโครงการหลวงเป็นผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยี และประสานงานให้แก่เกษตรกรโดยตรง

2. การถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยการบริหารจัดการรูปกลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเตรียมสหกรณ์ คือ ประธาน กรรมการ และสมาชิกสหกรณ์ได้ลงมติเห็นชอบให้รับเทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารพืชไปขยายผลในรูปแบบเชิงธุรกิจโดยผ่านกิจการของสหกรณ์ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่สหกรณ์ต้องได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างถูกต้องและเหมาะสมสมารถที่จะถ่ายทอดให้แก่สมาชิกผู้ใช้เทคโนโลยีได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งเจ้าของเทคโนโลยีต้องจัดทำสื่อเผยแพร่วิธีการใช้อย่างชัดเจนให้กับสหกรณ์

3.การถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบล คือ อบต. สนับสนุนงบประมาณในการถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือ รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากนักวิชาการ นักวิจัย เจ้าของโครงการแล้วนำไปขยายผลแก่เกษตรกรภายใต้ความรับผิดชอบของ อบต. เอง และมีการนำแผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารเพื่อเพิ่มผลผลิตพืชบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาและส่งเสริมด้านอาชีพของตำบลในระยะ 3 ปี แต่ทั้งนี้นักวิชาการ นักวิจัย และเจ้าหน้าที่โครงการขยายผลโครงการหลวงต้องเข้าไปประสานงานด้านการอบรมสาธิตการใช้เทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารพืชให้แก่เจ้าหน้าที่ อบต. ที่รับผิดชอบ และมีการติดตามงานและการนำไปใช้อย่างใกล้ชิด

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ	ก
ประวัติคณะผู้วิจัย	ข
บทสรุปผู้บริหาร	ค
สารบัญ	๗
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
บทคัดย่อ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	
- บทนำ	1
- วัตถุประสงค์	1
- ขอบเขตการศึกษา	2
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	3
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	
- วิธีการวิจัย	5
- สถานที่ดำเนินการวิจัย	5
บทที่ 4 ผลการวิจัย	6
บทที่ 5 วิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย	20
เอกสารอ้างอิง	25

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	พื้นที่และชนิดพืชที่ดำเนินการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารเพื่อเพิ่มผลผลิตพืช	6
2	ผลการสำรวจความต้องการเพิ่มผลผลิตโดยการจัดการธาตุอาหารพืชตามคำแนะนำและแหล่งงบประมาณ	9
3	การฝึกอบรมเกษตรกร เรื่องการเพิ่มผลผลิตพืชโดยการจัดการธาตุอาหาร	10
4	ผลผลิตจากการจัดการธาตุอาหารพืชในแปลงข้าวไร่ ณ โครงการขยายผลโครงการหลวงวาวี (บ้านแสนเจริญ)	13
5	ผลผลิตจากการจัดการธาตุอาหารพืชในแปลงข้าวนา ณ โครงการขยายผลโครงการหลวงห้วยฮ่องขุด (บ้านแม่บอน และบ้านทุ่งแดง)	14
6	ผลผลิตจากการจัดการธาตุอาหารพืชในแปลงข้าว ณ โครงการขยายผลโครงการหลวงสบโขง	15
5	ผลผลิตจากการจัดการธาตุอาหารพืชในแปลงข้าว ณ โครงการขยายผลโครงการหลวงแม่สามแลบ	16
6	ผลผลิตจากการจัดการธาตุอาหารพืชในแปลงข้าวไร่ ณ โครงการขยายผลโครงการหลวงป่าแป๋	16
7	ผลผลิตจากการจัดการธาตุอาหารพืชในแปลงข้าวนา ณ โครงการขยายผลโครงการหลวงแม่มะลอ	17

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1 -2	ร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น/เจ้าหน้าที่ขยายผลสำรวจความต้องการใช้ปุ๋ย	8
3	หารือกับหน่วยงานในท้องถิ่นเพื่อจัดทำงบประมาณเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารพืช	8
4-5	การอบรมการผสมปุ๋ยเพื่อเพิ่มผลผลิตพืช	10
6-7	อบรมการทำปุ๋ยหมักแบบไม่กลับกอง ณ กลุ่มสหกรณ์การเกษตรขยายผลโครงการหลวงน้ำแ่ง จำกัด	10
8-11	ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นจัดหาและเตรียมปุ๋ยผสมตามสูตรปุ๋ยที่ได้จากงานวิจัย	11
12-13	ชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นติดตามให้คำแนะนำวิธีการจัดการธาตุอาหารพืช	12
14-15	ร่วมกับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลโหล่งขอดเก็บผลผลิตข้าวนา	14
16-17	ร่วมกับเกษตรกรเก็บผลผลิตข้าวนา ณ โครงการขยายผลโครงการหลวงแม่สามแลบ (บ้านปู่คำ-ห้วยแห้ง)	16
18-19	ร่วมกับเกษตรกรเก็บผลผลิตข้าวนา ณ โครงการขยายผลโครงการหลวงแม่มะลอ (บ้านใหม่สันติพัฒนา)	17
20-21	ศึกษาดูงาน ณ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดง ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา	18
22-23	สื่อเผยแพร่การจัดการธาตุอาหารเพื่อเพิ่มผลผลิตพืช	19